

Eğitim Teknolojisi

kuram ve uygulama

Yaz 2016

Cilt 6

Sayı 2

Summer 2016

Volume 6

Issue 2

Educational Technology

theory and practice

ISSN: 2147-1908

Cilt 6, Sayı 2, Yaz 2016
Volume 6, Number 2, Summer 2016

Genel Yayın Editörü / Editor-in-Chief: **Dr. Halil İbrahim YALIN**
Yardımcı Editör / Co-Editor: **Dr. Tolga GÜYER**

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Publisher Editor: **Dr. Sami ŞAHİN**
Redaksiyon / Redaction: **Dr. Tolga GÜYER**
Dizgi / Typographic: **Dr. Tolga GÜYER**
Sayfa Tasarımı / Page Design: **Dr. Tolga GÜYER**
Kapak Tasarımı / Cover Design: **Dr. Bilal ATASOY**
İletişim / Contact Person: **Dr. Aslıhan KOCAMAN KAROĞLU**

Taranmaktadır / Indexed in: **ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veritabanı, Türk Eğitim İndeksi, ASOS Sosyal Bilimler İndeksi**

Editör Kurulu / Editorial Board*

Dr. Abdullah Kuzu
Dr. Akif Ergin
Dr. Ana Paula Correia
Dr. Aytekin İşman
Dr. Buket Akkoyunlu
Dr. Cem Çuhadar
Dr. Deniz Deryakulu
Dr. Deepak Subramony

Dr. Eralp H. Altun
Dr. Feza Orhan
Dr. H. Ferhan Odabaşı
Dr. Hafize Keser
Dr. Halil İbrahim Yalın
Dr. Hyo-Jeong So
Dr. İbrahim Gökdaş
Dr. Kyong Jee(Kj) Kim

Dr. M. Oğuz Kutlu
Dr. M. Yaşar Özden
Dr. Mehmet Gürol
Dr. Michael Evans
Dr. Michael Thomas
Dr. Özcan Erkan Akgün
Dr. Özgen Korkmaz
Dr. S. Sadi Seferoğlu

Dr. Sandie Waters
Dr. Scott Warren
Dr. Servet Bayram
Dr. Şirin Karadeniz
Dr. Tolga Güyer
Dr. Trena Paulus
Dr. Yasemin Gülbahar Güven
Dr. Yavuz Akpınar
Dr. Yun-Jo An

* Liste isme göre alfabetik olarak oluşturulmuştur. / List is created in alphabetical order

Hakem Kurulu / Reviewers*

Dr. Adile Aşkın Kurt
Dr. Agah Tuğrul Korucu
Dr. Arif Altun
Dr. Aslıhan Kocaman Karoğlu
Dr. Ayça Çebi
Dr. Ayfer Alper
Dr. Aynur Kolburan Geçer
Dr. Ayşegül Bakar Çörez
Dr. Aytekin İşman
Dr. Bahar Baran
Dr. Berrin Doğusoy
Dr. Bilal Atasoy
Dr. Deniz Atal Köysüren
Dr. Ebru Kılıç Çakmak
Dr. Ebru Solmaz
Dr. Emin İbili
Dr. Emine Şendurur
Dr. Erinç Karataş
Dr. Erhan Güneş
Dr. Erkan Çalışkan
Dr. Erkan Tekinarslan
Dr. Ertuğrul Usta
Dr. Fatma Keskinkılıç

Dr. Fezile Özdamlı
Dr. Fikret Gelibolu
Dr. Filiz Kalelioğlu
Dr. Gizem Karaoğlan
Dr. Gökçe Becit İşçitürk
Dr. Gökhan Dağhan
Dr. Gülfidan Can
Dr. Halil Ersoy
Dr. Halil İbrahim Yalın
Dr. Halil Yurdugül
Dr. Hasan Çakır
Dr. Hasan Karal
Dr. Hatice Durak
Dr. Hüseyin Bicen
Dr. Hüseyin Özçınar
Dr. Işıl Kabakçı Yurdakul
Dr. İbrahim Gökdaş
Dr. İlknur Resioğlu
Dr. Kevser Hava
Dr. Mehmet Akif Ocak
Dr. Mehmet Barış Horzum
Dr. Mehmet Kokoç
Dr. Melih Engin

Dr. Meltem Kurtoğlu
Dr. Muharrem Aktümen
Dr. Mukaddes Erdem
Dr. Mustafa Serkan Günbatar
Dr. Mutlu Tahsin Üstündağ
Dr. Nadire Çavuş
Dr. Necmettin Teker
Dr. Necmi Eşgi
Dr. Nezhil Önal
Dr. Nuray Gedik
Dr. Nurettin Şimşek
Dr. Onur Dönmez
Dr. Ömer Faruk Ursavaş
Dr. Ömür Akdemir
Dr. Özcan Erkan Akgün
Dr. Özden Şahin İzmirli
Dr. Özgen Korkmaz
Dr. Özlem Çakır
Dr. Ramazan Yılmaz
Dr. Recep Çakır
Dr. Sami Şahin
Dr. Selay Arkün Kocadere
Dr. Selçuk Özdemir

Dr. Serap Yetik
Dr. Serdar Çiftçi
Dr. Serçin Karataş
Dr. Serpil Yalçınalp
Dr. Sibel Somyürek
Dr. Şafak Bayır
Dr. Şeyhmus Aydoğdu
Dr. Şirin Karadeniz
Dr. Tayfun Tanyeri
Dr. Tolga Güyer
Dr. Tolga Kabaca
Dr. Türkan Karakuş
Dr. Uğur Başarmak
Dr. Ümmühan Avcı Yücel
Dr. Ünal Çakıroğlu
Dr. Veysel Demirel
Dr. Yalın Kılıç Türel
Dr. Yasemin Deminarslan Çevik
Dr. Yasemin Gülbahar Güven
Dr. Yasemin Koçak Usluel
Dr. Yavuz Akbulut
Dr. Yusuf Ziya Olpak
Dr. Yüksel Göktaş

* Liste isme göre alfabetik olarak oluşturulmuştur. / List is created in alphabetical order.

İletişim Bilgileri / Contact Information

İnternet Adresi / Web: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/etku/>

E-Posta / E-Mail: tguyer@gmail.com

Telefon / Phone: +90 (312) 202 17 38

Belgegeçer / Fax: +90 (312) 202 83 87

Adres / Address: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü,
06500 Teknikokullar - Ankara / Türkiye

Makale Geçmişi / Article History

Alındı/Received: 10.03.2016

Düzeltilme Alındı/Received in revised form: 01.06.2016

Kabul edildi/Accepted: 06.06.2016

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DİJİTAL VATANDAŞLIK DÜZEYLERİ İLE SİBER ZORBALIK EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ*

Hilal SAKALLI¹, Serdar ÇİFTÇİ²

Öz

Araştırmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimlerinin belirlenmesi; adayların dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin ortaya konulmasıdır. Veri toplama aracı olarak; sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek için İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” ve siber zorbalık eğilimlerini belirlemek için Türkoğlu (2013) tarafından geliştirilen “Siber Zorbalık Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizinde, düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r= 0.333$, $p<.01$).

Anahtar Kelimeler: Dijital vatandaşlık; siber zorbalık; sanal zorbalık; öğretmen adayları.

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DIGITAL CITIZENSHIP LEVELS AND CYBER BULLYING TENDENCIES OF PROSPECTIVE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract

The main aim of this research is to identify digital citizenship levels and cyber bullying tendencies of prospective primary school teacher; and examining the correlation between their digital citizenship levels and cyber bullying tendencies. In order to identify prospective primary school teachers' digital citizenship levels Digital Citizenship Scale developed by İşman and Güngören (2014) and to identify their cyber bullying tendencies Cyber Bullying Attitude Scale developed by Türkoğlu (2013) were used as data collection instruments. At the end of the study correlation analysis was conducted to identify the correlation between digital

* Bu çalışma Yrd. Doç. Dr. Serdar Çiftçi danışmanlığında Hilal Sakallı'nın hazırladığı “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyleri ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Sınıf Öğretmeni, TED İzmir Koleji, hilal.sakalli90@gmail.com.

² Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, serdar.ciftci@adu.edu.tr.

citizenship levels and tendencies to cyber bullying of prospective primary school teachers and it was found that there was a statistically significant low level positive correlation between digital citizenship levels and tendencies to cyber bullying ($r= 0.333$, $p<.01$).

Keywords: Digital citizenship, cyber bullying, virtual bullying, preservice teachers.

Summary

Prevalence of digital technologies day by day push forward individuals to be digital citizens. According to Vizenor (2013) digital citizenship is an individual's technology use for politic, social and communal activities; according to Farmer (2010) it means individuals who can classify electronic information and participate in digital environments effectively and can use the information he received both for social and personal development; according to Ribble and Bailey (2007) it is while using technology considering basic norms (situations that are accepted as rules that are established and congruent with laws) and act in accordance with them. When common points in definitions were examined digital citizen can be stated as individuals who use internet properly, regularly and effectively, participate in online environments effectively, and knows using information technologies ethically, legally and safely.

The term cyber bullying was first used by Canadian Bill Belsey in 2004. This concept was defined in different ways by a number of researchers. When some of these definitions were examined, cyber bullying was defined as; doing harm to other people intentionally and repeatedly by using computers, cell phones and other electronic devices (Hinduja and Pathcin, 2010); it is a type of bullying that includes hostile, iterative and intentional behaviors towards other people designed by a person or a group to do harm to others by using information and communication technologies (Belsey, 2008); sending harmful and cruel text and images via internet and other digital communication devices (Willward, 2006); torturing others via various technological environments such as e-mail, instant messaging, chat rooms or web sites (Campbell, 2005).

Although digital citizenship and cyber bullying issues are new concepts in the literature, these two concepts have been examined with different variables but it is seen that digital citizenship hasn't been examined with cyber bullying tendencies. It is seen that cyber bullying is kind of bullying by using information and communication technologies and individuals share their personal information in virtual environments unconsciously. Considering the variety of behaviors in the digital environment, a digital citizen can be exposed to personal information abuse or can be a victim of accessing harmful sources. Especially, it is known situation that university students are using internet as an education instrument. With the increase of internet usage by prospective teachers, it is necessary to consider the problems related with internet usage.

Survey model which is a quantitative research design was utilized in this study whose main aim is to identify digital citizenship levels and cyber bullying tendencies of prospective primary school teachers; and examining the correlation between their digital citizenship levels and cyber bullying tendencies. In this study an existing situation is tried to be presented so this is a descriptive study using a general survey model. Within the scope of the study 294

prospective teachers attending Adnan Menderes University, Faculty of Education Primary School Teaching Department were included. "Personal Information Form" designed by the researchers, "Digital Citizenship Scale" developed by İşman and Güngören (2014) and "Cyber Bullying Attitude Scale" developed by Türkoğlu (2013) were used as data collection instruments.

While statistically analyzing data collected with data collection instruments SPSS 18.0 program (The Statistical Package for The Social Sciences) was utilized. In accordance with the aim of the study frequency and percentages were identified, at the end of Levene Test it was found that data was normally distributed so parametric difference tests were computed (independent sample t-test, one way variance analysis, Pearson Product-Moment Correlation Coefficient Test).

According to analysis results, mean score for digital citizenship level of teacher candidates was determined as 118.93 and it is a high level. There is not any significant difference in terms of gender, class degree and internet usage for their digital citizenship levels. There is a difference in favor of prospective teachers who use internet for 5 hours or more in a day for the time spent on the internet in a day variable. It is seen that there is a difference in favor of prospective teachers who think their internet usage skills are high in terms of perceived internet usage skill.

Mean score for cyber bullying attitude level for prospective teachers was found 181.34 and it was a high level. In terms of gender variable there is difference in favor of female prospective teachers. In terms of class level sophomore prospective teachers have a higher level than freshman prospective teachers. There was no significant difference in cyber bullying attitude levels in terms of perceived internet usage skill and daily spent time on the internet or years of internet use.

According to "Pearson Correlation Coefficient" calculation, there is a significant and positive correlation at average level between cyber bullying and digital citizenship levels of prospective teachers. In accordance with the needs of digital citizens who use internet very often, their online activities can make them targets for cyber bullying. Also, as cyber bullying attitudes include using information and communication technologies, digital citizens who use internet often can be cyber bully. Although this is not quite likely it is a result that should be discussed.

Giriş

Coğrafi sınırlara bağlı bir vatandaşlık algısının küreselleşmeyle ortadan kalkması, aynı dijital platformların tüm dünya vatandaşları tarafından kullanılabilir hale gelmesi gibi sebepler, dijital vatandaşlık kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Çubukçu ve Bayzan, 2013). Bireyler dijital araçların yaygınlaşmasıyla, çevrimiçi toplumun etkin birer üyesi olarak dijital vatandaşlara dönüşmektedirler. Dijital vatandaşlık; Vizenor (2013)'e göre bireyin sosyal, toplumsal ve siyasi faaliyetleri için teknoloji kullanımı; Farmer (2010)'e göre de elektronik bilgileri uygun biçimde seçip ayırarak dijital alana etkin bir biçimde katılan, elde ettiği bu bilgileri hem toplumsal hem de kişisel gelişim için kullanan bireyler; Ribble ve Bailey (2007)'e göre teknolojiyi kullanırken temel normları (kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ilke veya kanuna uygun durumları) göz önünde bulundurmamak ve hareket etmektir. Mossberger, Tolbert ve McNeal (2007) dijital vatandaşları, internetteki yazıları okuma, yazma, anlama ve gereken yerlere yönlendirme yetisine, ekonomik gücünün el verdiği bir geniş bant erişimine sahip olan ve düzenli bir biçimde interneti etkin olarak kullanan kişiler olarak tanıtmaktadır. Dijital vatandaşlık çevrimiçi bir ortamda toplumsal ve devletle ilgili konularda katılım becerisidir. Dijital vatandaşlık, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yasal, etik, güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanımını sağlayan davranışları çevrimiçi ortamda savunmak ve uygulamaktır (ISTE, 2007). Tanımlardaki ortak noktalara baktığımızda: interneti doğru, düzenli ve etkili olarak kullanan, çevrimiçi ortama etkin katılan, Bilgi İletişim Teknolojileri (BİT)'nin etik, yasal ve güvenli bir biçimde kullanılmasını bilen bireyler dijital vatandaş olarak ifade edilmektedirler.

Dijital teknolojiler bilgi üretimi ve sosyalleşme gibi fırsatlar sunmakla beraber; kişisel bilgilerin istismarı, uygunsuz içeriklere maruz kalma yani siber zorbalık gibi sorunlara da sebep olabilmektedir. Gençler hakaret, iftiralarda bulunma, özel bilgilerin ya da uygunsuz görüntülerin zarar vermek kastı ile kullanma gibi durumlarla sık sık karşılaşabilmektedirler. Bireylerin nasıl sorumlu ve etik kullanıcı olacakları öğretilerek onların dijital vatandaş olmalarına yardımcı olunmalıdır (Farmer, 2010).

Siber zorbalık terimi ilk olarak 2004 yılında Bill Belsey tarafından kullanılmıştır. Belsey (2005) siber zorbalığı "e-posta, cep telefonu, çağrı cihazlı metin mesajları, anlık mesajlaşma, karalayıcı kişisel web siteleri ve karalayıcı kişisel çevrimiçi sorgulama web siteleri gibi iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı yoluyla, bir kişi veya bir grup tarafından başkalarına zarar vermek amacıyla yapılan kasıtlı, tekrar eden ve saldırgan davranışlar" şeklinde açıklamıştır. Siber zorbalık: Bilgisayarlar, cep telefonları ve diğer elektronik cihazların kullanımı ile kasıtlı bir şekilde ve tekrarlanan zarar verme davranışı (Hinduja ve Patchin, 2010); Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da grup tarafından diğerlerine zarar vermek için tasarlanan kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranış içeren zorbalık türü (Belsey, 2008); Bilgi ve iletişim teknolojilerini içeren, kişisel web sitesi çökertme ve bilgilere zarar verme gibi eğilimleri gerektiren zorbaca davranış türü (Li, 2007); Zarar verici ve acımasız metin ve resimlerin internet ve diğer dijital iletişim araçlarıyla gönderilmesi (Willard, 2006); E-posta, anlık mesajlaşma, sohbet odaları ve web siteleri gibi teknolojinin çeşitli biçimleriyle başkalarına eziyet edilmesi (Campbell, 2005) olarak tanımlanmıştır. Tanımlara bakıldığında isimsiz çağrılar, gizli kimlikle gönderilen yararsız e-postalar, hakaret ve tehdit içeren, bir kişi ya da grubu karalamak için e-posta ya da kısa mesajlar ile yayılan ses, görüntü ve metinler, virüslü e-postalar, tüm bu zararlı eylemler siber zorbalık altında tanımlanmaktadır (Arıcak, 2009). Siber zorbalığın olabilmesi için tekrarlanabilme özelliği aransa da bir kere yapılabilecek zarar verici bir eylem de siber zorbalık için yeterli olabilir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011: 167).

Siber zorbalık fiziksel ortamda gerçekleştirilen zorbalık türlerine benzemektedir. Temel fark internet veya cep telefonu gibi sanal iletişimin gerçekleşebildiği bilgi ve iletişim teknolojilerinin aracı olarak kullanılmasıdır (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Ayrıca, başkalarının e-postalarını izinsiz okuma veya kişisel şifrelerini kullanma, utandırıcı mesajlar gönderme, mağdurun utandırıcı resimlerini çekme ve bunları yayma gibi eylemleri içermektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007).

Dijital vatandaşlık ve siber zorbalık konuları alanyazında yeni kavramlar olmakla birlikte, bu iki kavramın birçok değişkenle birlikte incelendiği ama dijital vatandaşlık ile siber zorbalık eğiliminin birlikte incelenmediği görülmektedir. Son zamanlarda gelişen teknolojiyle birlikte mobil iletişim araçlarının yaygınlaşması ve Web 2.0 teknolojilerinin de getirdiği sosyal paylaşımların kolaylığı, insanları kişisel bilgilerini paylaşma eğilimine götürmektedir (Arıcak, Kınay ve Tanrıku, 2012). Bu nedenle bireylerin dijital vatandaşlık düzeylerinin siber zorbalık eğilimlerini etkilediği düşünülmektedir. İnsanlar, internet ve dijital teknolojiler aracılığıyla, e-posta gönderebilir, kendi web sitelerini oluşturabilir, cep telefonu üzerinden metin mesajları ve görüntüleri gönderebilir, sohbet aracılığıyla birbirleriyle iletişim sağlayabilir, forumlarda görüş/karar belirtebilir ve gençlik sitelerinde yeni arkadaşlar arayabilirler (Willard, 2007). Dijital ortamdaki davranışların çeşitliliği göz önüne alındığında dijital vatandaş zararlı erişim kaynaklarının kurbanı olabilmekte ya da kişisel bilgi istismarlarına maruz kalabilmektedir.

Yukarıda belirtilen açıklamalar doğrultusunda bu çalışma, günümüz bilgi ve teknoloji çağının gerçek yaşamımıza etkilerini anlayabilmek için; dijital vatandaşlık kavramının anlaşılması ve siber zorbalık eğilimlerinin farkında olunması açısından önem taşımaktadır. Toplumun gereksinim duyduğu bireyler yetiştirme sorumluluğunu üstlenmiş olan eğitim kurumlarından beklenen, bilgi beceriyle donatılmış (bilgiye ulaşabilen, kullanabilen, iletebilen ve üretebilen), teknolojiyi kullanabilen ve kendi kendisine öğrenebilen (öğrenmeyi öğrenmiş) bireyler yetiştirmeleridir (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003). Mevcut çalışma eğitim-öğretim bağlamında düşünüldüğünde, geleceğin öğretmenleri olacak eğitim fakültesi öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini geliştirmeleri ve siber zorbalık eğilimlerini kontrol etmeleri beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı; sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve sınıf, cinsiyet ve internet kullanma özelliklerinin dijital vatandaşlık ve siber zorbalık üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır.

Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri nedir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri; cinsiyete, sınıf düzeyine, internet kullanım yılına, günlük internette harcanan süreye, algılanan internet kullanım becerisine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık eğilimleri nedir?
4. Sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık eğilimleri; cinsiyete, sınıf düzeyine, internet kullanım yılına, günlük internette harcanan süreye, algılanan internet kullanım becerisine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

5. Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Var olan bir durum ortaya konmak istendiğinden genel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Ayrıca araştırma tarama modellerinden iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan ilişkiyel tarama modelindedir (Karasar, 2011).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, 2014 – 2015 eğitim öğretim yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 294 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına ait; cinsiyet, sınıf, internet kullanım yılı, günlük internette harcanan süre ve algılanan internet kullanım becerisine dair bilgiler Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kişisel Değişkenlere Göre Dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kız	213	72,4
	Erkek	81	27,6
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	81	27,6
	2.Sınıf	72	24,5
	3.Sınıf	71	24,1
	4.Sınıf	70	23,8
İnternet Kullanım Yılı	1 Yıldan Az	10	3,4
	1-2 Yıl	14	4,8
	2-5 Yıl	68	23,1
Günlük İnternette Harcanan Süre	5 Yıldan Fazla	202	68,7
	1 Saatten Az	30	10,2
	1-2 Saat	108	36,7
	2-5 Saat	112	38,1
	5 Saatten Fazla	44	15,0

	Düşük	15	5,1
Algılanan İnternet Kullanım Becerisi	Orta	204	69,4
	Yüksek	75	25,5

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek amacıyla İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini çözümlenmek amacıyla veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. İlk olarak Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik test analizleri yapılmış ve KMO=0.75; Bartlett testi değeri ise $\chi^2=3336,213$, $p= .001$ bulunmuştur. KMO katsayısı ve Bartlett testi toplanan verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre madde faktör yükleri .541 ile .907 arasında değişmektedir ve ölçek 33 madde 9 faktörden (dijital okuryazar, dijital hukuk, dijital hak ve sorumluluklar, dijital iletişim, dijital güvenlik, dijital ticaret, dijital erişim, dijital etik, dijital sağlık) oluştuğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .85 hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam açıkladığı varyans ise %70.178 bulunmuştur.

Araştırma kapsamında öğretmen adaylarının siber zorbalık eğilimlerini belirlemek amacıyla Türkoğlu (2013) tarafından geliştirilen “Siber Zorbalık Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Faktör analizinde madde öz değerleri 1.00'den büyük olan faktörler ölçeğe alınmış ve sonucunda ölçek 42 madde ve dört faktörden (kimliği gizleme, keyif, onaylama, endişe) oluşmuştur. Veriler üzerinde öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett küresellik (sphericity) test analizleri yapılmış ve KMO=0,903; Bartlett testi değeri ise $\chi^2 = 5782,676$; $sd=861$ ($p=0,001$) olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .92 hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam açıkladığı varyans ise % 45,744 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama araçları 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde uygulanmıştır. Veri toplama süreci iki hafta sürmüş ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları ile elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 18.0 istatistik analiz programından yararlanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak frekans ve yüzdeler belirlenerek Levene çözümlenmesi sonucu normal dağılım durumuna göre parametrik fark (Bağımsız örneklem t testi, Tek yönlü varyans analizi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Testi) testlerinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “*Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri nedir?*” alt problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	N	Madde Sayısı	Max	Min	\bar{X}	SS
Dijital Vatandaşlık	294	33	155,00	86,00	118,93	12,42

Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nden alınabilecek maksimum puan 165, minimum puan 33'tür. Ölçekten elde edilecek ortalama puan ise 99'dur. Tablo 2' ye göre, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin aritmetik ortalamasının 118,93 standart sapmasının 12,42 olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre, bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “*Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri; cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, internet kullanım yılına, günlük internette harcanan süreye ve algılanan internet kullanım becerisine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?*” alt problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3. Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nin Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t testi		
					Sd	t	p
Dijital Vatandaşlık	Erkek	81	117,33	14,03	292	-1,260	.21
	Kız	213	119,54	11,72			

Tablo 3. incelendiğinde, cinsiyet değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Dijital Vatandaşlık düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(292) = -1,260, p > .05$).

Tablo 4. Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nin Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Dijital	Gruplararası	122,230	3	40,743			
Vatandaşlık	Gruplarıçi	45093,542	290	155,495	0,262	.85	-
	Toplam	45215,772	293				

Tablo 4. incelendiğinde, sınıf düzeyi değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Dijital Vatandaşlık düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(3, 290)=0,262, p>.05$).

Tablo 5. Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nin İnternet Kullanım Yıllarına Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Dijital	Gruplararası	915,732	3	305,244			
Vatandaşlık	Gruplarıçi	44300,040	290	152,759	1,998	.11	-
	Toplam	45215,772	293				

Tablo 5. incelendiğinde, internet kullanım yılı değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Dijital Vatandaşlık düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2, 290)=1,998, p>.05$).

Tablo 6. Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nin Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Dijital	Gruplararası	1898,849	3	632,950			1-4
Vatandaşlık	Gruplarıçi	43316,923	290	149,369	4,237	.001*	2-4
	Toplam	45215,772	293				3-4

* $p < .05$ Günlük Süre (1= 1 saatten az; 2= 1-2 saat; 3= 2-5 saat; 4= 5 saatten fazla)

Tablo 6. incelendiğinde, günlük internette harcanan süre değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Dijital Vatandaşlık düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(3, 290)= 4,237, p<.05$). Anlamlı farklılıkların hangi süreler arasında olduğunun bulunmasında Tukey testi kullanılmıştır.

Dijital vatandaşlık düzeylerinde günlük internette 5 saatten fazla süre harcayan sınıf öğretmeni adaylarının düzeyleri ($\bar{X}= 124,59$), internette 2-5 saat süre harcayan sınıf öğretmeni adaylarının düzeylerinden ($\bar{X}= 118,27$), internette 1-2 saat süre harcayan sınıf öğretmeni adaylarının düzeylerinden ($\bar{X}= 118,33$) ve internette 1 saatten az süre harcayan sınıf öğretmeni adaylarının düzeylerinden ($\bar{X}= 115,26$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgulara göre, günlük internette uzun süre zaman harcayan sınıf öğretmeni adaylarının daha fazla dijital vatandaşlık özelliklerine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Dijital Vatandaşlık Ölçeği'nin Algılanan İnternet Kullanım Becerilerine Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Dijital	Gruplararası	5904,662	2	2952,331			1-3
Vatandaşlık	Gruplariçi	39311,110	291	135,090	21,855	.001*	2-3
	Toplam	45215,772	293				

*p < .05 Beceri (1= Düşük; 2= Orta; 3= Yüksek)

Tablo 7. incelendiğinde, algılanan internet kullanım becerisi değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Dijital Vatandaşlık düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(2, 291)= 21,8 55$, $p<.05$). Anlamlı farklılıkların hangi beceriler arasında olduğunun bulunmasında Tukey testi kullanılmıştır.

Dijital vatandaşlık düzeylerinde internet kullanım becerisinin yüksek olduğunu düşünen sınıf öğretmeni adaylarının düzeyleri ($\bar{X}= 126,13$), internet kullanım becerisinin orta olduğunu düşünen sınıf öğretmeni adaylarından ($\bar{X}= 116,95$) ve internet kullanım becerisinin düşük olduğunu düşünen sınıf öğretmeni adaylarından ($\bar{X}= 109, 93$) daha yüksek bulunmuştur.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “*Sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık eğilimleri nedir?*” alt problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 8. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'nin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	N	Madde Sayısı	Max	Min	\bar{X}	SS
Siber Zorbalık Tutum	294	42	210,00	112,00	181,34	25,98

Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'nden alınabilecek maksimum puan 210, minimum puan 42'tür. Ölçekten elde edilecek ortalama puan ise 126'dır. Tablo 8'e göre, sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık tutum düzeylerinin aritmetik ortalamasının 181,34; standart

sapmasının 25,98 olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre, bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde *“Sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık eğilimleri; cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, internet kullanım yılına, günlük internette harcanan süreye ve algılanan internet kullanım becerisine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?”* alt problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 9. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'nin Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t testi		
					sd	t	p
Siber Zorbalık Tutum	Erkek	81	173,33	28,18	292	-3,316	.001*
	Kız	213	184,39	24,48			

*p < .05

Tablo 9. incelendiğinde, cinsiyet değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Siber Zorbalık Tutum düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(292) = -3,316, p < .05$).

Kız sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık düzeyleri ($\bar{X} = 184,39$), erkek sınıf öğretmeni adaylarına ($\bar{X} = 173,33$) göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 10. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'nin Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Siber Zorbalık Tutum	Gruplararası	5496,970	3	1832,323	2,762	.04*	1-2
	Gruplariçi	192357,642	290	663,302			
	Toplam	197854,612	293				

*p < .05 Sınıf Düzeyi (1= 1. Sınıf; 2= 2. Sınıf; 3= 3. Sınıf; 4= 4. Sınıf)

Tablo 10 incelendiğinde, sınıf düzeyi değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Siber Zorbalık Tutum düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(3, 290) = 2,762, p < .05$).

Siber zorbalık tutum düzeylerinde 2. sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının düzeyleri ($\bar{X} = 187,41$), 1. sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarından ($\bar{X} = 175,74$) daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 11. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'nin İnternet Kullanım Yıllarına Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Siber Zorbalık Tutum	Gruplararası	1779,832	3	593,277	0,877	.45	-
	Gruplarıçi	196074,780	290	676,120			
	Toplam	197854,612	293				

Tablo 11. incelendiğinde, internet kullanım yılı değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Siber Zorbalık Tutum düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(3, 290)=0,877, p>.05$).

Tablo 12. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'nin Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Siber Zorbalık Tutum	Gruplararası	1525,484	3	508,495	0,751	.52	-
	Gruplarıçi	196329,128	290	676,997			
	Toplam	197854,612	293				

Tablo 12. incelendiğinde, günlük internette harcanan süre değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Siber Zorbalık Tutum düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(3, 290)= 0,751, p>.05$).

Tablo 13. Siber Zorbalık Tutum Ölçeği'nin Algılanan İnternet Kullanım Becerilerine Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Siber Zorbalık Tutum	Gruplararası	3121,022	2	1560,511	2,332	.09	-
	Gruplarıçi	194733,590	291	669,188			
	Toplam	197854,612	293				

Tablo 13. incelendiğinde, algılanan internet kullanım becerisi değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Siber Zorbalık Tutum düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2, 291)= 2,332, p>.05$).

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ve siber zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” alt problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 14. Dijital Vatandaşlık Ölçeği ve Siber Zorbalık Tutum Ölçeği Arasındaki İlişki Düzeylerinin Çözümlemesi (Korelasyon)

	Siber Zorbalık Tutum
Dijital Vatandaşlık	.333**
**p<.01	

Tablo 14. incelendiğinde, araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının (N= 294) dijital vatandaşlık ile siber zorbalık tutum düzeyleri arasındaki ilişki düzeylerini gösteren “Pearson Korelasyon Katsayısı” sonuçlarına göre düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r= 0.333$, $p<.01$). Bu bulguya göre, bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri arttıkça siber zorbalık eğilimleri de artmaktadır.

Sonuçlar

Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerine ilişkin analiz sonuçlarına göre; dijital vatandaşlık düzeylerinin ortalaması 118,93 olarak tespit edilmiş ve yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından dijital vatandaşlık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. İşman ve Güngören (2013) ve Bardakçı, Akyüz, Samsa-Yetik ve Keser (2014) çalışmalarında da cinsiyet açısından farklılık bulunmamıştır. Aşıcı ve Usluel (2013) ve Ono ve Zavodny (2007), cinsiyetin BİT’e erişimi etkilemediğini belirtmişlerdir. Kocadağ (2012) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğunu ve bu farklılığın erkek öğretmen adayları lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı doğrultuda, Çepni, Oğuz ve Kılcan (2014), erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre dijital vatandaşlık tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sınıf düzeyi değişkeni açısından dijital vatandaşlık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. İşman ve Güngören (2013) ve Bardakçı, Akyüz, Samsa-Yetik ve Keser (2014) çalışmalarında da sınıf düzeyi açısından farklılık bulunmamıştır. İnternet kullanım yılı değişkeni açısından dijital vatandaşlık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kocadağ (2012), internet kullanım süresinde anlamlı bir farklılık olduğunun ve bu farklılığın 9 ve üzeri yıl internet kullanan öğretmen adaylarının lehine olduğu belirtilmiştir. Çepni, Oğuz ve Kılcan (2014), interneti 2-4 yıl arasında kullanan ve 4 yıldan fazla kullanan öğrencilerin dijital vatandaşlık tutumlarını 1 yıldan az kullanan öğrencilere göre daha yüksek bulmuştur.

Günlük internette harcanan süre değişkeni açısından günlük internette 5 saatten fazla süre harcayan sınıf öğretmeni adaylarının düzeyleri lehine bir fark görülmüştür. İşman ve Güngören (2013)’in çalışmasında da günlük internet kullanım süresinde anlamlı farklılık bulunmuştur. İnternette 3-6 saat süre harcayan öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeyleri 0-1 saat süre harcayan öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Günde uzun süre dijital ortamlar ile etkileşim içerisinde olan bireylerin daha fazla dijital vatandaşlık özelliklerine sahip

olduğu söylenebilir. Bu sonucun ortaya çıkmasında öğretmen adaylarının dijital ortamları kullanmak için ayırdıkları zaman ile kazandıkları deneyimlerin etkili olduğu düşünülebilir.

Algılanan internet kullanım becerisi değişkeni açısından internet kullanım becerisinin yüksek olduğunu düşünen sınıf öğretmeni adaylarının düzeyleri lehine bir fark görülmüştür. Shelley, Thrane, Shulman, Lang, Beisser, Larson and Mutiti (2004) bilgisayar becerisinin gelişimi ile dijital vatandaşlık arasında olumlu bir ilişki bulmuştur. Çoklar (2008), öğretmen adaylarının özellikle internet kullanım becerisi gerektiren işlemlerde daha yeterli olduklarını belirtmiştir.

Sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık tutumlarına ilişkin analiz sonuçlarına göre; siber zorbalık tutum düzeyleri ortalaması 181,34 olarak tespit edilmiştir ve yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından kız sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık tutum düzeyleri, erkek sınıf öğretmeni adaylarından daha yüksek bulunmuştur. Siber zorbalıkta cinsiyet değişkenini inceleyen araştırmacılar farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Yapılan araştırmaların bazılarında (Campfield, 2008; Agatson, Kowalski ve Limber, 2007; Keith ve Martin, 2005; Nelson, 2003) kızların daha fazla siber zorbalık yaptığını, bazılarında da (Bayram ve Saylı, 2013; Tanrikulu, 2013; Peker, Çitemel ve Eroğlu, 2012; Ayas ve Horzum, 2012; Kavuk, 2011; Ayas, 2011; Eroğlu 2011; Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010; Dilmaç, 2009; Arıcak, 2009; Arıcak vd., 2008; Topçu ve Erdur-Baker, 2007; Kowalski ve Limber, 2007; Li, 2007; Li, 2006) erkeklerin daha fazla siber zorbalık yaptığı tespit edilmiştir. Türkoğlu (2013) da ergen erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık tutumuna sahip olduğunu belirlemiştir. Özdemir ve Akar (2011); Juvonen ve Gross, (2008); Topçu (2008); Slonje ve Smith (2008); Williams ve Guerra (2007); Wolak vd. (2007); Patchin ve Hinduja (2006); Yabarra ve Mitchel (2004) siber zorbalığa katılımında herhangi bir cinsiyet farkı bulamamışlardır. Ayrıca Ayas ve Horzum (2012)'un gelişmiş ülkelerde teknoloji olanaklarına daha rahat erişebilen kadınların, erkeklerden daha fazla siber zorbalık yapabildiğini ifade etmiştir. Çetin, Peker ve Eroğlu (2010), da kız öğrencilerde internet bağımlılığının artmasının ve yaşam doyumunun düşmesinin siber zorba olma olasılığını arttırdığını ortaya çıkarmıştır.

Sınıf düzeyi değişkeni açısından sınıf öğretmeni adaylarının siber zorbalık tutum düzeylerinde, 2. sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının düzeyleri, 1. sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarından daha yüksek bulunmuştur. Siber zorbalıkta sınıf düzeyi değişkenini inceleyen araştırmacılar farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Yapılan araştırmaların bazılarında sınıf düzeyi arttıkça siber zorbalığında arttığı (Ayas ve Horzum, 2012; Mark, 2009; Kowalski ve Limber, 2007; Williams ve Guerra, 2007); bazılarında ise sınıf düzeyi ile siber zorbalık arasında sınıf düzeyinin etkisinin olmadığı (Tanrikulu, 2013; Özdemir ve Akar, 2011; Burnukara, 2009) belirtilmiştir. Ayas ve Horzum (2012), sınıf seviyesinin artmasının öğrenciler arasındaki iletişimi de artırdığını ve artan iletişimin her zaman istenilen doğrultuda olamayacağını ifade etmiştir. Yaşanan olumsuz iletişim siber zorbalık olaylarının artmasında etkili olabilir. Ayrıca sınıf seviyesinin yükselmesiyle ergenlerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerileri artmakta; bunun neticesinde de siber zorbalık davranışlarla karşılaşma durumu da olabilmektedir (Peker, 2014).

İnternet kullanım yılı değişkeni açısından siber zorbalık tutum düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Türkoğlu (2013) çalışmasında, internet kullanım süresi 1-2 yıl olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları ve 2-5 yıl olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, internet kullanım süresi 5 yıldan fazla olan öğrencilerin Siber zorbalık

tutum toplam puanlarından düşük bulmuştur. Tanrıkulu (2013), bilgisayara sahip olma süresi ile siber zorbaca davranışların düzeyi arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bilgisayara 1 yıldan az bir süredir sahip olanlarla, iki yıldan daha fazla bir süredir bilgisayarı olanlar arasında siber zorbalık düzeyleri açısından bir fark bulunmamıştır.

Günlük internette harcanan süre değişkeni açısından siber zorbalık tutum düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Tanrıkulu (2013), günde ortalama 4 saatten fazla internete bağlı kalanların, 4 saatten az bağlı kalanlara göre daha fazla siber zorbaca davranış gösterdiklerini belirtmiştir. Özdemir ve Akar (2011) araştırmasında, 5 saat veya daha fazla süre ile internet kullananların daha fazla siber zorbalık yaptıklarını ortaya koymaktadır. Türkoğlu (2013)'nin çalışmasında, günlük internet kullanım süresi 1 saatten az olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 5 saatten fazla olan öğrencilerin puanlarından düşük; günlük internet kullanım süresi 1-2 saat olan öğrencilerin Siber zorbalık tutum toplam puanları, günlük internet kullanım süresi 2-5 saat olan öğrencilerin puanlarından düşük bulunmuştur. Li (2005) siber zorbalık ve bilgisayar kullanımı arasında pozitif bir ilişki bulmuş ve siber zorbalığın % 88,6'sının bilgisayarı haftada bir kere kullandığı görülürken, siber zorbalığın bilgisayarı ayda en az dört kez kullandıklarını ifade etmiştir.

Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık tutumları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan "Pearson Korelasyon Katsayısı" hesaplamasına göre; orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki ile bireylerin dijital yeterliliklerinin, siber zorbalığın önemli bir yordayısı olduğu düşünülebilir. İnterneti sık kullanan dijital vatandaşların ihtiyaçları doğrultusunda internette yaptıkları faaliyetler siber zorbaca hareketleri beraberinde getirebilir. Ayrıca siber zorbalık davranışları bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmayı içerdiğinden interneti sık kullanan dijital vatandaşların, siber zorba olması üzerinde tartışılması gereken bir sonuçtur.

Öneriler

Dijital vatandaşlık düzeyinin siber zorbalık eğilimi üzerindeki ilişkisi ilk kez incelendiğinden genelleme yapmak için sadece bir grup üzerinde denenmesi yeterli değildir. Araştırma örneklemini içerisinde sadece sınıf öğretmeni adayları bulunmaktadır. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda başka örneklemeler ile çalışılmasının gruplar arasında karşılaştırma yapılması ve evreni yansıtmaya açısından daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Elde edilen siber zorbalık oranları da göstermektedir ki, siber zorbalık yaygın bir sorun halinde devam etmektedir. Siber zorba davranışlarının gelişimini ve ortaya çıkışını etkileyebilecek pek çok değişken vardır. Bu çalışmada incelenen değişkenler ağırlıklı olarak bireyin internet kullanımının incelenmesine ilişkindir. Daha farklı değişkenler (eğitsel internet kullanımı, akademik başarı, akıllı cep telefonu kullanım durumları) ile de incelenebilir. Dijital vatandaşlık ve siber zorbalığa yönelik eğilimler nitel çalışmalarla daha derinlemesine incelenip araştırılabilir.

Kaynakça

Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* . 24, 1 - 10.

Arıcak, O.T, Kınay, H. ve Tanrikulu T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17(1), 101-114.

Arıcak, O. T. (2009). Üniversite Öğrencilerindeki Siber Zorbalık Davranışlarının Bir Yordayıcısı Olarak Psikiyatrik Belirtiler. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.

Arıcak, O. T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Saribeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N. ve Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish Adolescents. *CyberPsychology ve Behavior*. 11(3), 253-261.

Aşıcı Bilgel, T. ve Usluel Koçak, Y. (2013). Sayısal Uçurumun Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 44: 73-84.

Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 369-380.

Ayas, T. (2011). *Lise Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Yaygınlığı*. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İzmir.

Bardakcı, S., Akyüz, H.İ., Samsa-Yetik, S. ve Keser, H. (2014). *Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Eğilimleri Üzerine Sosyokültürel Bir İnceleme*. 8th International Computer & Instructional Technologies Symposium (ICITS). Trakya University: Edirne.

Bayram, N. ve Sayılı, M. (2013). Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık Davranışı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (İÜHFİM)*. 1, 107-116.

Belsey, B. (2005). Cyberbullying.ca. 10.01.2015. <http://www.cyberbullying.ca>.

Belsey, B. (2008). Cyberbullying: An Emerging Threat to the “Always On” Generation. 10.01.2015. http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf.

Burnukara, P. (2009). *İlk ve Orta Ergenlikte Geleneksel ve Siber Akran Zorbalığına İlişkin Betimsel Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An Old Problem in A New Guise? *Australian Journal of Guidance and Counselling*. 15(1). 68-76.

Campfield, D. C . (2008). *Cyber Bullying and Victimization: Psychosocial Characteristics of Bullies, Victims, and Bully/Victims*. Doctoral Dissertation. The University of Montana: Montana.

Çepni, O., Oğuz, S. ve Kılcan, B. (2014). İlköğretim Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlığa Yönelik Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 18(3).

Çetin, B., Peker, A. ve Eroğlu, Y. (2010). Kız Öğrencilerde Siber Zorba ve Kurban Olmanın Yordayıcıları Olarak İnternet Bağımlılığı ve Yaşam Doymumu. Keser, N., Baytekin, B. (Eds). 1.Uluslararası Kadın ve Sağlık Kongresi, (181-186). Sakarya.

Çoklar, A. N. (2008). Öğretmen Adaylarının Eğitim Teknolojisi Standartları İle İlgili Özyeterliklerinin Belirlenmesi. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.

Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*. 5, 148-174.

Dilmaç, B. (2009). Sanal Zorbalığı Yordayan Psikolojik İhtiyaçlar: Lisans Öğrencileri İçin Bir Ön Çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 9 (3), 1291-1325.

Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. *Eğitim Araştırmaları*, 27, 31-42.

Eroğlu, Y. (2011). Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Sakarya.

Farmer, L. (2010) 21. Century Standarts For İnformation Literacy. *Leadership*, 39 (4), 20-22.

Gasser, U., Maclay, C. M., ve Palfrey, J. G., Jr. (2010). Working Towards a Deeper Understanding of Digital Safety for Children and Young People in Developing Nations. *Berkman Center Research Publication*. 7.

Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2010). Bullying, Cyberbullying, and Suicide. *Archives of Suicide Research*. 14(3).

ISTE (International Society for Technology in Education). (2007). ISTE standards: Students. 08.09.2014, http://www.iste.org/docs/pdfs/20-14_ISTE_Standards-S_PDF.pdf.

İşman A. ve Güngören Ö.C. (2013). Being Digital Citizen. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 106, 551–556.

İşman, A. ve Güngören, Ö.C. (2014) Digital citizenship. *Turkish Online Journal of Educational Technology* . 13, 73-77.

Juvonen, J. ve Gross, E.F. (2008). Extending the School Grounds?-Bullying Experiences in Cyberspace. *Journal of School Health*. 78(9), 496- 505.

Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kavuk, M. (2011). *İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Sanal Kurban Olma Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Keith, S., ve Martin, M.E. (2005). Cyber-Bullying: Creating a Culture of Respect in a Cyber World. *Reclaiming Children and Youth*. 13, 224-228.

Kocadağ, T. (2012). *Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Trabzon.

Kowalski, R. M., ve Limber, S. P. (2007). Electronic Bullying Among Middle School Students. *Journal of Adolescent Health*. 41, 22-30.

Li, Q. (2005). New bottle but old wine: a research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*. 20.11.2014. www.elsevier.com/locate/comphumbeh.

Li, Q. (2007). Bullying in The New Playground: Research into Cyberbullying and Cyber Victimization. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.

Mark, L.K. (2009). Student, Educator, and Parent Perceptions Of Cyber Bullying in Three Hawai'i Middle Schools. Unpublished Thesis. University of Hawai'i Educational Psychology.

Mossberger, K., Tolbert, C., ve S. McNeal, R. S. (2007). *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*. London, England: MIT Press.

Nelson, M. (2003). *School Bullies Going High Tech*. 20.09.2014. <http://canoe.ca/NewsStand/LondonFreePress/2003/09/02/1744030>.

Ono, H. ve Zavodny, M. (2007). Digital inequality: A Five Country Comparison Using Microdata. *Social Science Research*. 36, 1135–1155.

Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise Öğrencilerinin Siber-Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 17(4), 605-626.

Patchin,, J., W. ve Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond The Schoolyard: A Preliminary Look At Cyber Bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*. 4(2).

Peker, A., Eroğlu, Y. ve Çitemel N. (2012). Boyun Eğici Davranışlar ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Cinsiyetin Aracılığının İncelenmesi. *International Journal of Human Sciences*. 9(1), 205-221.

Peker, A. (2014). Ergenlerin Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Davranışlarının Cinsiyet Ve Sınıf Düzeyi Açısından İncelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(1).

Ribble, M. ve Bailey, G. (2007). *Digital Citizenship in Schools*. Washington: ISTE Press.

Ribble, M. (2009). *Raising A Digital Child: A Digital Citizenship Handbook For Parents*. Washington DC: The International Society for Technology in Education (ISTE).

Shelley, M., Thrane, L., Shulman, S., Lang, E., Beisser, S., Larson, T. ve Mutiti, J. (2004). Digital Citizenship: Parameters of the Digital Divide. *Social Science Computer Review*. 22 (2), 256-269.

Slonje, R. ve Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another Main Type of Bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*. 49, 147-154.

Smahel, D., Helsper, E., Green, L., Kalmus, V., Blinka, L., ve Ólafsson, K. (2012). *Excessive internet use among European children*. EU Kids Online. 20.03.2015. <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/ExcessiveUse.pdf>.

Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., ve Er, S.H. (2010). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarında Bulunma Ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 21, 257-270.

Tanrikulu, T. (2013). *Siber Zorbalık ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi ve Gerçeklik Terapisi Yönelimli Bir Müdahale Programının Siber Zorbaca Davranışlar Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Sakarya.

Topçu, Ç. (2008). *The Relationship Of Cyber Bullying To Empathy, Gender, Traditional Bullying, İnternet Use And Adult Monitoring*. Master Dissertation. Middle East Technical University: Ankara.

Topçu, Ç. ve Erdur-Baker, Ö. (2007). *Geleneksel Akran Zorbalığının, Siber Zorbalığının ve Bu İki Tip Zorbalık Türü Arasındaki İlişkinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi*. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin Problemleri İnternet Kullanımları İle Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

Vizenor, K. V. (2013). *Binary Lives: Digital Citizenship and Disability Participation in a User Content Created Virtual World*. Doctoral Dissertation, University at Buffalo, New York.

Willard, N. (2006). *Cyber Bullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Cruelty, Threats, and Distress*. Eugene, OR: Center for Safe and Responsible Internet Use.

Willard, N. (2007). *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression Threats, and Distress*. Champaign Research Pres, Illinois.

Williams, K. R. ve Guerra, N. G. (2007). Prevalence and Predictors of Internet Bullying. *Journal of Adolescent Health*. 41(6-1), 14-21.

Wolak, J., Mitchell, K.J., ve Finkelhor, D. (2007). Does Online Harassment Constitute Bullying? An Exploration of Online Harassment by Known Peers and Online-Only Contacts. *Journal of Adolescent Health*. 41, 51-58.

Yaman, E., Eroğlu, Y., ve Peker, A. (2011). Başa ıkma Stratejileriyle Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık. İstanbul: Kaknüs Yayınları.